

Eutrofiëring: oplossing in zicht?

Eutrofiëring blijft een actueel onderwerp in de waterwereld. Dat bleek op 13 december tijdens het symposium 'Eutrofiëring: oplossing in zicht?' van STOWA en Rijkswaterstaat Waterdienst in Groenekan. Meer dan 80 vertegenwoordigers uit de watersector woonden de bijeenkomst bij. Verschillende sprekers gaven vanuit hun expertise antwoord op de vraag: 'is de oplossing voor eutrofiëring in zicht?' Jawel, de oplossing komt dichterbij als de partijen verder willen kijken dan de traditionele maatregelen en elkaars expertise zoveel mogelijk benutten.

Wilbert van Zeverter (DG Water, Verkeer en Waterstaat, beet het spits af door zich af te vragen of we onze zegeningen wel voldoende tellen. Hij constateerde een overfixatie op nutriëntengehalten als ware het nieuwe normen waaraan moet worden voldaan. "Voor de KRW geldt juist dat de ecologie leidend is; nitraat en fosfaat zijn slechts afgeleide parameters." Harry Hosper (Rijkswaterstaat Waterdienst) stelde in zijn voordracht dat de verbetering in de biologie achterblijft bij de verbetering in de chemie. Terwijl de helft van de Nederlandse meren, beken en sloten voldoet aan de werknormen voor fosfaat en nitraat heeft een groot deel van de meren toch nog last van algenbloei en troebel water. Waterplanten en -vogels blijken niet automatisch terug te keren als de fosfaatkraan wordt dichtgedraaid, zo schreef Hosper eerder dit jaar in het artikel 'Heldere meren in Nederland in 2015: droom of werkelijk?' (zie H₂O nr. 18). Met name de massale aanwezigheid van de brasem, bekend om het omwoelen van de waterbodem, zorgt ervoor dat de natuur moeite heeft zich te herstellen. In meren waar commercieel op brasem gevist wordt, zoals het Veluwe- en het Drontermeer, tekent zich duidelijk ecologisch herstel af. Actief visstandbeheer is dan ook noodzakelijk om te komen tot heldere meren. Een slimme combinatie van brongerichte en effectgerichtmaatregelen kan zorgen voor heldere meren in 2015, concludeert Hosper. Marcel Klinge (Witteveen+Bos) gaf zijn voordracht de titel mee van een STOWA-rapport dat in januari verschijnt: 'Van helder naar troebel en weer terug. Systeem-analyse, diagnose en ecologisch herstel voor ondiepe stilstaande wateren.' "Eutrofiëring veroorzaakt een omslag van helder naar troebel. Die treedt op wanneer een kritische grenswaarde voor de fosfaatbelasting wordt overschreden", aldus Klinge. Hij raadt waterbeheerders aan om eerst een schatting te maken van de kritische fosfaatbelasting. Speciale aandacht dient hierbij uit te gaan naar de waterbodem. "Deze speelt een dominante rol in de nutriëntenhuishouding (in troebele meren komt 80 procent van het fosfaat dat in de algen zit uit de waterbodem), terwijl waterbeheerders hiermee nauwelijks rekening houden". Vervolgens gaf Klinge een overzicht van drie hoofdtypen kansrijke maatregelen die kunnen bijdragen aan de oplossing voor eutrofiëring. Het eerste type, de bronmaatregelen, zijn het bekendst, met name 'klassieke' bronmaatregelen zoals waterzuivering en aanpassing van het mestbeleid. Het tweede type zijn de systeemmaatregelen, zoals moerasontwikkeling, het aanbrengen van dieptevariatie en doorspoelen. Het derde type wordt geclassificeerd als 'interne'

maatregelen, zoals visstandbeheer of tijdelijke (geheel of gedeeltelijke) droogval. "In Nederland wordt tot op heden voornamelijk gebruik gemaakt van klassieke bronmaatregelen. Dat is jammer, want de andere typen bieden veel potentie, zeker in wateren waar bronmaatregelen de belasting al gereduceerd hebben maar waar de wateren ecologische kwaliteit nog achterblijft. Een aantal goede pilots met de tot nu toe weinig toegepaste systeem- en interne maatregelen zou de kracht van deze nieuwe maatregelen voor oplossing van de eutrofiëring kunnen illustreren, zo concludeert Klinge.

Hans van Grinsven van het Milieu- en Natuurplanbureau behandelde de vraag welke bijdrage het meststoffenbeleid aan de KRW-doelen kan leveren. Hij wees erop dat het KRW-doel van een goed ecologisch potentieel in de helft van de Nederlandse landbouwsloten en -beken tot 2027 buiten bereik ligt als fosfaat daarvoor het criterium zou zijn. Volgens de Meststoffenwet moet fosfaatevenwichtsbemesting in 2015 een feit zijn. "Het bodemoverschot aan fosfaat verdwijnt dan weliswaar, maar de prognose is dat de kwaliteit van het oppervlaktewater tot 2027 nauwelijks verbetert."

In zijn voordracht over vermindering van de diffuse belasting in het landelijk gebied ging Oscar Schoumans van Alterra dieper in op het STONE-model en maatregelen op perceelsniveau. Verdere regionalisatie van het model naar lokale schaal levert nieuwe uitdagingen op in de modelbeschrijving, meent hij. Volgens Schoumans worden de fosfaatverliezen beïnvloed door factoren op lokale schaal: perceelsmanagement, veldkarakteristieken, hydrologische connectiviteit en perceelsafkalving.

Rijke van de Weerd van Rijkswaterstaat Waterdienst/Arcadis ging specifiek in op de gebiedskwaliteit van beschermde gebieden. Gebiedskwaliteit is afhankelijk van de gebruiksfuncties en mensen in een gebied. Deze verschillende gebruiksfuncties en de zienswijze van partijen leveren nogal eens tegenstrijdige belangen op. "Zo wilden natuurbeschermers de grutto in een bepaald gebied laten broeden. Voor dat doel was extra bemesting nodig, er was zelfs speciaal een potstal voor gebouwd. De waterbeheerders waren daar uiteraard niet blij mee", aldus Van de Weerd. Ook blijkt dat de kosten en de baten niet altijd evenredig zijn verdeeld tussen de verschillende gebruikers. "Om te zorgen dat gebiedsgebruikers begrip hebben voor de KRW-doelstellingen, is kennisoverdracht essentieel. Alleen met inzicht in alle informatie, zoals transportroutes, processen en belangen, kun je

bestuurders uitleggen waarom bepaalde maatregelen nodig zijn." Zij concludeerde dat eutrofiëring technisch oplosbaar is, maar dat de bestuurlijke wil de oplossing pas mogelijk maakt. Van de Weerd riep dan ook op om te blijven werken aan de bewustwording van de problematiek en helderheid van de KRW-opgave.

Frank van der Bolt van Alterra en Frits van der Kragt van het Milieu- en Natuurplanbureau namen de opzet en afstemming van de evaluatie van de eutrofiëringaanpak en de KRW door. Frits Kragt gaf aan dat de ecologie bereikt zal worden door een combinatie van maatregelen gericht op inrichting en beheer en bronnen vanuit de stedelijke en landelijke omgeving. De eerste resultaten van de evaluatie komen beschikbaar in maart 2008, maar Frits Kragt vermoedt nu al dat - om aan de ecologische doelstellingen te voldoen - in elk geval extra aandacht voor regionale bronmaatregelen nodig is.

Wilbert van Zeverter sloot het symposium af door een koppeling te maken met de Watervisie en de (inter)nationale ontwikkelingen. Innovatie is in de visie van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat één van de pijlers waarin het kabinet 75 miljoen euro wil investeren voor inrichting en beheer, eutrofiëring en chemie. Hierbij wordt innovatie breder gedefinieerd dan alleen primaire kennisontwikkeling; de innovatie is vooral gericht op kosteneffectiviteit van maatregelen. Van Zeverter gaf aan dat het Rijk en de regio behoefte hebben aan harmonisatie en uitwisseling van kennis. De samenwerking tussen Rijk en regio ten aanzien van de monitoring van nutriënten is zo cruciaal dat deze in 2008 op de agenda moet komen, zo meent hij. Van Zeverter wees erop dat de KRW een proces voorstaat dat een cultuur-omslag vraagt tussen de bestuurslagen die tot op heden nog niet is gemaakt. Voor de voortgang in het mestdossier is het krachtenveld in Den Haag en Europa bepalend. Van Zeverter gaf aan dat de Nitraatrichtlijn een brede Europese discussie over de 'goede landbouwpraktijk' heeft losgemaakt. Via een benchmark tussen de lidstaten zal druk ontstaan om ook in Nederland maatregelen te nemen. Daarnaast ziet men fosfaat nu als eindige delfstof. Efficiënt gebruik van fosfaat wordt een belangrijk onderwerp.

met dank aan Dick Bakker (Rijkswaterstaat Waterdienst)